

УДК [930.253:82-1](477)

В. М. ШЕПЕЛЮК*

**ВІРШ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА “СОН”
 (“НА ПАНЩИНІ ПШЕНИЦЮ ЖАЛА”)**

Подано історію написання вірша, його варіанти, редакції, характеристику унікальності документа.

Ключові слова: Тарас Шевченко; “Сон”; вірш; зміст; документ; автограф.

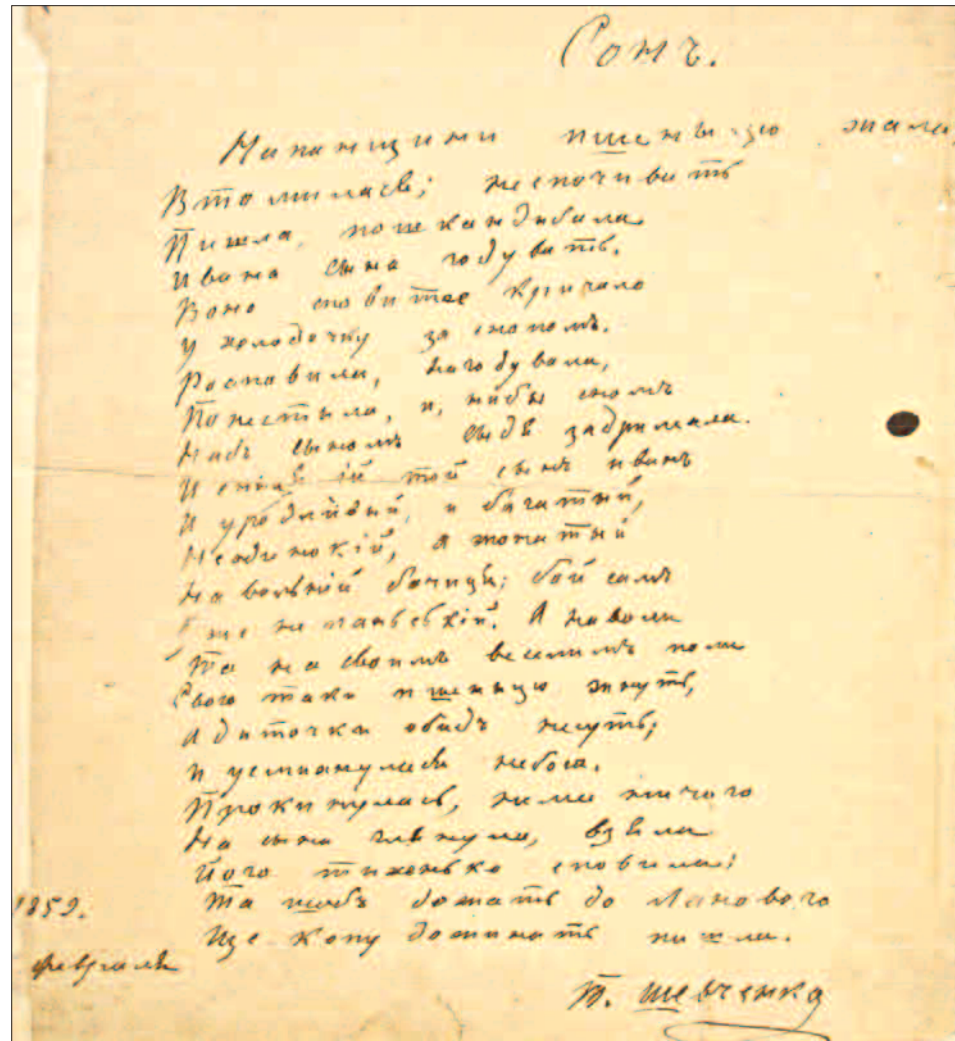
Серед документів, що визначені ЦДАМЛМ України як унікальні відповідно до Методики віднесення документів НАФ до унікальних, затвердженої наказом Держкомархіву України від 25.11.2008 р. № 237, найціннішим є вірш Тараса Шевченка “Сон” (“На панщині пшеницю жала”).

Вірш написано 13 липня 1858 р. у Петербурзі після повернення поета із заслання. Шевченкознавцям відомо п’ять автографів вірша: в “Щоденнику”, на звороті офорта “Свята родина”, подарованого військовому інженеру-архітектору Ф. Черненку, в “Більшій книжці”, в листі до М. Максимович від 22 листопада 1858 р. та окремий автограф з датою 8 лютого 1859 року.

Про все це можна дізнатися з літературних джерел, зокрема праць Є. Ненадкевича “Творчість Т. Г. Шевченка після заслання (1857–1858)” К., 1956; Є. Кирилюка “Тарас Шевченко. Життя і творчість”. К., 1964; Ю. Івакіна “Коментар до “Кобзаря” Шевченка. Поезії 1847–1861 рр.” К., 1968.

Ймовірно, що вірш “Сон” (“На панщині пшеницю жала”), який зберігається в ЦДАМЛМ України (ф. 506, оп. 1, спр. 11, арк. 1), належить до автографа з датою 8 лютого 1859 року; на пожовклому аркуші паперу з автографом, ліворуч, видно напис “1859”, а нижче – “8 феверля”.

* *Шепелюк Василь Миколайович* – начальник відділу використання інформації документів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України.

Тарас Шевченко "Сон" ("На панцині пшеницю жала"), 1859 р. Автограф.
 З фондів ЦДАМЛМ України (Ф. 506, оп. 1, спр. 11, арк. 1)

Як відомо з літературознавчих досліджень, поети інколи пишуть улюблену поезію декілька разів, даруючи її друзям, знайомим. Вперше вірш надруковано у журналі “Русская беседа” (1859, № 3) з присвятою Марку Вовчку.

Цей, невеликий за змістом, шедевр поезії великого Шевченка хвилює до цього часу глибокою любов'ю поета до жінки-матері і тонким ліризмом.

Співставляючи різні редакції вірша, починаючи з автографа 1859 року і закінчуючи виданням віршів Т. Шевченка у серії Книжкова колекція “Комсомольской правды” в Україні, К., 2007 – т. 5, бачимо деякі відмінності. Як от, 2-й рядок – слово “втомилася...” замінили на “стомилася...”; 3-й рядок – автограф “пішла, пошкандибала...”, у наступних виданнях – “пішла в снопи, пошкандибала...”; 6-й рядок – автограф “не одинокий, а жонатий...”, у наступних виданнях – “уже засватаний, жонатий...”; 15-й рядок – автограф “та на своїм веселім полі...”, у виданнях – “і на своїм...”; 16-й рядок – автограф “Свою таки пшеницю жнуть...”, у виданнях – “удвох собі пшеницю жнуть...”; 19-й рядок – автограф “прокинулась...”, у деяких виданнях – “проснулася...”; 20-й рядок – автограф “на сина глянула...”, у виданнях – “на Йвася глянула...”.

Вірш Тараса Шевченка “Сон” (“На панщині пшеницю жала”) віднесено до унікальних документів архівного фонду ЦДАМЛМ України за кількома критеріями, а саме: історія написання, походження, п'ятий – пізніший варіант поезії, який зберігся в архівній установі; зміст (антикріпосницьке спрямування вірша через показ тяжкої праці жінки-матері).

Крім того, співставлення різних редакцій вірша зі збереженим автографом дає широкий простір для вивчення поезії Шевченка текстологами.

Вірш написано на пожовклому папері рукою самого Тараса Шевченка зі збереженням орфографії та пунктуації української мови того часу, коли вона фактично була заборонена царським урядом в сфері художньої літератури, освіти, науки.

Приводится история написания стихотворения, его варианты, редакции, характеристика уникальности документа.

Ключевые слова: Тарас Шевченко; “Сон”; стихотворение; содержание; документ; автограф.

A history of the poem, poem's variants and editor variants, characteristic of this unique document are presented.

Keywords: Taras Shevchenko; “Dream”; poem; document; contents; autograph.